

**PREVENIR
L'EXTREMISME
VIOLENT PER
COMBATRE EL
GIHADISME
AUTÒCTON:
APRENDRE DE
L'EXPERIÈNCIA**

Fatima Lahnait

Investigadora sènior
associada, Institute
for Statecraft and
Governance (Londres)

CIDOB REPORT
02- 2018

D'ençà dels darrers quinze anys, Europa és, cada vegada amb més freqüència, objectiu d'atemptats terroristes. La resposta de diversos països europeus ha estat establir un seguit de plans nacionals amb iniciatives contra la radicalització que combinen mètodes «tous» –o de persuasió– i «durs». L'objectiu és evitar, mitjançant la prevenció, la radicalització que pugui conduir determinades persones a prendre part en accions violentes. Aquests països ja eren conscients que existia una amenaça interior i que alguns dels seus nacionals no eren immunes a ideologies radicals com les que fomenten organitzacions com l'anomenat *Estat Islàmic*, Al-Qaeda o Al-Shabaab. La Unió Europea així ho ha reconegut i, des de principis de la primera dècada dels 2000, ha emprès inversions de gran abast en polítiques, programes i intervencions adreçades a fer front a aquest problema.

A causa del seu perllongat historial de violència política interna, Espanya sempre ha participat de manera activa en la lluita antiterrorista en l'àmbit europeu.¹ En l'actualitat, probablement, l'amenaça provinent de l'extremisme islamista acabarà per reemplaçar la d'Euskadi Ta Askatasuna (ETA) com a principal amenaça terrorista del país. De fet, Espanya ja va patir l'atemptat islamista més greu que s'ha comès en la història europea: el de l'11 de març de 2004, quan les explosions de deu bombes van acabar amb la vida de 191 persones en els trens de rodalies de Madrid. Aquells atemptats els van cometre immigrants que portaven molt de temps residint a Espanya. Més d'una dècada després d'aquells fets atroços, l'Estat espanyol segueix sent objectiu dels extremistes islamistes. A més, igual que en el cas d'altres països

---

1. *Spain: Extremism and counter-extremism* (www.counterextremism.com).

europaus, s'enfronta avui en dia a un fenomen d'increment de la radicalització, susceptible d'implicar més extremisme violent i terrorisme islamista endogen o autòcton. En aquest context, els dies 17 i 18 d'agost de 2017, les zones turístiques de Barcelona i Cambrils van ser objectiu d'atemptats terroristes que es van saldar amb 15 víctimes mortals i més de 100 ferits. Els autors van ser nacionals espanyols d'ascendència marroquina que havien nascut o havien crescut a Espanya, i integraven una cèl·lula terrorista creada el 2016 i composta per, almenys, deu membres. Resulta realment complicat evitar atemptats d'aquestes característiques.

ELS CAPTADORS S'APROFITEN DE LES VULNERABILITATS (SOCIALS, PSICOLÒGIQUES) I MANIPULEN LES EMOCIONS (RÀBIA, FRUSTRACIÓ) PER, PRIMER, DISSUADIR I, DESPRÉS, INCITAR A L'EXTREMISME VIOLENT. TANT ELS FACTORS POLÍTICS COM L'EFECTE DE CONFLICTES BÈL·LICS A L'ESTRANGER PODEN, AIXÍ MATEIX, ARRIBAR A CREAR GREUGES I UN SENTIMENT DE REVENJA CAP AL PAÍS NATAL O D'ACOLLIDA

L'extremisme violent és un concepte ampli que abasta tota acció violenta comesa per extremistes (violència política, terrorisme, delictes d'odi, etc.). La primera i fonamental mesura per a la planificació eficaç de la prevenció de l'extremisme violent és comprendre'n les causes i els factors que l'impulsen. No hi ha una única causa ni un únic camí cap al procés de radicalització i extremisme violent; es tracta, més aviat, d'un ampli ventall de factors diversos. Tampoc existeixen ni la solució ni el model ideals per combatre'l.

Motius de la radicalització

Els estudis actuals indiquen que la major part dels radicals són musulmans de segona generació que han nascut o han crescut a Europa, encara que en altres casos es tracta de conversos. La majoria d'ells no coneixen l'islam ni el comprenen en profunditat. Es podria dir que es

tracta, principalment, d'un moviment juvenil i un fenomen d'influència de grup. Aquesta segona generació d'immigrants es troba, amb certa freqüència, «estigmatitzada, rebutjada i tractada com a ciutadans de segona classe» (Ranstorp, 2016: 4), i anhela pertànyer a un grup que els accepti.

Què és, llavors, allò que condueix una persona a passar de les opinions radicals a l'acció radical i a l'extremisme violent? *L'extremisme islamista violent* és el resultat d'un recorregut personal, de la combinació de factors *push*, o d'incitació (condicions que propicien), i *pull*, o d'atracció (motivacions individuals), afegits a un sistema de creences que justifica l'ús de la violència (UNESCO, 2017). Aquests factors i dinàmiques inclouen, a més,

certs greuges i ressentiments basats en motius i tensions culturals i socials (problemes d'identitat i culturals, marginació i discriminació –ja siguin autèntics o percebuts–, un fort sentit d'injustícia i victimisme, etc.). Els captadors s'aprofiten de les vulnerabilitats (socials, psicològiques) i manipulen les emocions (ràbia, frustració) per, primer, dissuadir i, després, incitar a l'extremisme violent. Tant els factors polítics (per exemple, la prohibició del vel musulmà, la lluita contra el secularisme o la guerra Occident-islam) com l'efecte de conflictes bèl·lics a l'estranger (empatia cap al sofriment aliè, tractament polític desigual, l'Iraq i Síria, Palestina, etc.) poden, així mateix, arribar a crear greuges i un sentiment de revenja cap al país natal o d'acollida. Les dimensions tant ideològiques com religioses (la creença en profecies apocalíptiques, una interpretació salafista-gihadista de l'islam, el desig, i la «crida del deure», de protegir l'umma, la recompensa en el més enllà, etc.) consoliden aquestes bases.

Els mecanismes de la radicalització (els seus diferents graus i velocitats) són, per tant, una interrelació entre factors *push* i *pull* a l'interior de cada persona. A més, les noves tecnologies han permès que tothom pugui formar part de qualsevol comunitat virtual i acabi adoptant qualsevol sistema de valors. En el cas de la generació 2.0, les xarxes socials (autèntiques cambres de ressonància de posicions extremistes) possibiliten la participació virtual en la causa, així com el contacte amb persones d'idees similars. Si es té en compte que cada vegada són més els individus que s'impliquen en grups extremistes a Internet, se suscita un debat al voltant de les normes i les restriccions en relació amb la xarxa de xarxes, entre especialistes a prevenir l'extremisme violent (PEV) o combatre l'extremisme violent (CEV), els poders públics i els proveïdors de serveis d'Internet.

En el decurs de les últimes dues dècades, la lluita contra l'extremisme violent a escala mundial ha consistit, sobretot, a prendre mesures antiterroristes basades en la seguretat, adoptades per tal de reduir/dissuadir/combatre l'amenaça que plantegen els grups extremistes violents. És des de fa tan sols uns pocs anys que s'apliquen mètodes més amplis i integrals per analitzar els factors i les causes per les quals hi ha individus que ingressen en grups extremistes violents. Els programes CEV, per exemple, combaten processos de radicalització que condueixen a l'extremisme violent, no al terrorisme. El seu propòsit és mobilitzar i capacitar certs agents que, tradicionalment, no tenien relació amb la seguretat nacional, com ara administracions locals, educadors, treballadors socials i societat civil. L'objectiu és tant conscienciar com dotar de resiliència aquelles persones considerades potencialment vulnerables, o «en risc», amb el propòsit de *prevenir la radicalització i l'extremisme violent*, així com de donar suport als que s'han radicalitzat, però han decidit abandonar les posicions extremistes (el que s'ha denominat

desradicalització). Aquestes mesures comprenen campanyes per a l'opinió pública, capacitat de comunitats, programes de prevenció específics – orientats en particular a col·legis i centres d'ensenyament, universitats, associacions o clubs juvenils i esportius, centres religiosos, centres penitenciaris (considerats «vivers» de la radicalització), centres de refugiats– i Internet.

Entre aquells que es radicalitzen, únicament una petita part fa el pas de cometre actes violents per aconseguir els seus objectius; de fet, no esdevenen extremistes de manera sobtada. L'evolució cap a l'extremisme violent és complexa, i no hi ha proves que demostrin que es pot predir, ni tampoc de quan ni com això passarà. Però sí que hi ha certs factors que influeixen més que altres en els processos de radicalització, com la repressió i/o l'estigmatització indiscriminada d'un determinat grup per motius d'ètnia o religió, després d'un atemptat terrorista o per conflictes violents a l'estranger.

ELS PROGRAMES CEV, PER EXEMPLE, COMBATEN PROCESSOS DE RADICALITZACIÓ QUE CONDUÏXEN A L'EXTREMISME VIOLENT, NO AL TERRORISME. EL SEU PROPÒSIT ÉS MOBILITZAR I CAPACITAR CERTS AGENTS QUE, TRADICIONALMENT, NO TENIEN RELACIÓ AMB LA SEURETAT NACIONAL, COM ARA ADMINISTRACIONS LOCALS, EDUCADORS, TREBALLADORS SOCIALS I SOCIETAT CIVIL

Plans d'acció nacionals: contingut i dificultats

Els plans d'acció nacionals que s'han dissenyat i posat en marxa en diversos països han tingut en compte els elements abans exposats, un cop els estudis duts a terme els han posat de manifest. La major part dels programes PEV i CEV europeus es van posar en marxa després d'atemptats o intents d'atemptat perpetrats per terroristes de procedència europea. Les estratègies que s'han seguit són un reflex dels contextos i les

condicions de cada lloc, i s'han adaptat per tal d'atenuar el risc d'extremisme violent i reforçar la resiliència davant d'aquest. Ofereixen oportunitats de col·laboració i aprenentatge intersectorial i multidisciplinari entre parts interessades i organitzacions, tant nacionals com internacionals, per combatre l'extremisme violent. Però, tot i que l'objectiu és protegir la societat en general, no ha desaparegut el temor que segueixi havent determinats grups marginats i estigmatitzats, la qual cosa fomenta una retòrica del «nosaltres *versus* ells».

En aquest sentit, el paper de les administracions locals hauria de ser habilitar xarxes de connexió entre el sector públic i diferents àmbits de la societat civil que conduïxin a serveis d'intervenció culturalment apropiats per promoure la participació comunitària, augmentar la conscienciació i fomentar la

capacitat de resiliència davant l'extremisme violent. Els programes en l'àmbit local gaudeixen de major credibilitat i eficàcia, tot i que, abans de prendre qualsevol mesura, les autoritats haurien d'identificar i promoure «les persones / els mediadors adequats», és a dir, que coneguin els destinataris, la seva cultura i el seu entorn. No obstant això, mai és fàcil guanyar-se la confiança d'una comunitat, i és natural la tendència a recelar. En el cas dels PEV i els CEV, és possible que es consideri els actors encarregats de la prevenció (fins i tot aquells que s'han mantingut en actiu durant molt de temps) agents o espies de les autoritats públiques, la missió dels quals seria posar en marxa un seguit de plans ocults o treure partit de les subvencions concedides a les seves organitzacions.

Els líders religiosos o comunitaris que promouen pràctiques «moderades» i el diàleg entre confessions religioses i entre cultures també susciten recels en alguns barris. Les autoritats locals els exigeixen, o més aviat esperen d'ells, que busquin i dissuadeixin aquelles persones que tendeixen a simpatitzar amb la ideologia extremista violenta (Mandaville i Nozell, 2017). Atès que l'opinió pública considera que la radicalització i l'extremisme violent estan estretament relacionats amb la religió (els gihadistes fan servir retòriques i missatges religiosos per justificar les seves accions), líders i figures religioses (depenent de cada país) participen de manera activa en els PEV –tot i les amenaces dels extremistes– i desenvolupen i propaguen contranarratives en les mateixes comunitats i en les presons.²

El procés polític subjacent al desenvolupament i l'aplicació dels programes PEV i CEV hauria de seguir un cicle elemental de quatre fases: a) avaluació i definició del problema en qüestió; b) fase de desenvolupament, que hauria de tenir en compte quina seria la resposta més eficaç al problema detectat, per exemple, què és més important, abordar la ideologia, o la identitat d'un

EL PAPER DE LES ADMINISTRACIONS LOCALS HAURIA DE SER HABILITAR XARXES DE CONNEXIÓ ENTRE EL SECTOR PÚBLIC I DIFERENTS ÀMBITS DE LA SOCIETAT CIVIL QUE CONDUEIXIN A SERVEIS D'INTERVENCIÓ CULTURALMENT APROPIATS PER PROMOURE LA PARTICIPACIÓ COMUNITÀRIA, AUGMENTAR LA CONSCIENCIACIÓ I FOMENTAR LA CAPACITAT DE RESILIÈNCIA DAVANT L'EXTREMISME VIOLENT

2. Moltes de les persones captades per grups extremistes violents s'han radicalitzat i han estat reclutades a la presó.

individu?, i les vulnerabilitats relacionades amb cadascuna d'elles?; c) fase de posada en marxa, que s'hauria d'orientar a aconseguir objectius prèviament definits, i d) fase d'avaluació, ja que és important determinar si el programa ha assolit o no els seus objectius (Romaniuk, 2015). Per ser del tot eficaç, el procés implicarà conèixer perfectament el seu destinatari i entendre quina recepció tindrà aquest programa en la comunitat en la qual s'hagi d'aplicar (a fi d'evitar sentiments d'estigmatització). La comunicació a l'entorn del programa serà, així mateix, essencial.

L'estratègia espanyola de PEV i CEV

Espanya patia ja el fenomen de la radicalització molt abans del repunt de l'activitat extremista islàmica del 2014 al qual van haver de fer front diversos països europeus. Els darrers anys, les autoritats espanyoles s'han centrat, sobretot, en la prevenció d'atemptats l'origen dels quals és l'augment de l'amenaça de l'extremisme islàmic i el reclutament de futurs gihadistes i combatents a l'estranger (que suposen un perill per a la seguretat del país en retornar de zones de conflicte com ara Síria, l'Iraq o Líbia). A causa de la seva experiència amb ETA, la jurisprudència i els sistemes burocràtics espanyols compten amb la capacitat per investigar i processar sospitosos de terrorisme. Les seves forces policials (Guàrdia Civil i Policia Nacional) són experts a combatre i neutralitzar terroristes interns.

L'estratègia antiterrorista PEV/CEV espanyola es basa en quatre pilars (similars als del Regne Unit):

- Prevenció: actuacions davant la radicalització, l'extremisme violent i el terrorisme en el seu origen (atallant-ne les causes).
- Protecció: reducció de la vulnerabilitat d'Espanya davant els atemptats.
- Seguiment: abordant les activitats terroristes.
- Resposta: recuperar la normalitat després dels atemptats.

El 2015, la policia espanyola va detenir 100 sospitosos d'extremisme islamista. La tasca antiterrorista de les autoritats públiques per contrarestar el radicalisme a l'interior del país està relacionada estretament amb les restriccions a la immigració il·legal i amb les mesures per integrar les comunitats d'immigrants ja assentades, a més de fomentar la cohesió social. Els enclavaments espanyols de Ceuta i Melilla, en els quals la captació i el suport relacionats amb l'extremisme resulten significatius, són un motiu de preocupació del CEV. D'altra banda, Barcelona té antecedents d'islamisme radical: entre el 1996 i el 2013, prop del 29% de les persones condemnades per delictes de terrorisme relacionats amb el gihadisme van ser detingudes a la província de Barcelona (Reinares i García-Calvo, 2015).

El maig del 2016, Màlaga va ser la primera localitat de tot el país a sumar-se a la iniciativa internacional Strong Cities Network (amb 114 ciutats més de tot el món), creada per les Nacions Unides el setembre del 2015 amb el propòsit de generar resiliència i cohesió en les comunitats per tal de combatre l'extremisme violent. El propòsit d'aquesta xarxa és oferir suport a les ciutats –i a altres autoritats locals en l'àmbit internacional– i millorar les estratègies de prevenció del radicalisme violent a escala local a través de l'intercanvi d'informació, l'aprenentatge mutu i la creació de pràctiques innovadores. Els principis bàsics d'aquesta xarxa són connectar, informar, capacitar, generar, innovar i representar.³

Màlaga va servir d'experiència pilot per a la posada en marxa de l'estratègia nacional espanyola contra l'extremisme violent, la qual inclou una intervenció davant la radicalització de joves i programes orientats a comunitats per millorar la comunicació entre organitzacions tant estatals com privades.⁴ L'àmbit local té un paper fonamental en la prevenció de la radicalització i l'extremisme violent, com també en el disseny i l'aplicació de les polítiques i els programes de prevenció, ja que, en aquest cas, els agents que intervenen coneixen la zona en qüestió i els seus residents. Tot plegat es va desenvolupar amb motiu de la cimera organitzada per l'Alliance of European Cities Against Violent Extremism (Aliança de Ciutats Europees contra l'Extremisme Violent) que va tenir lloc a Barcelona el 15 de novembre de 2017.⁵ Les mesures de prevenció per fer front a l'extremisme violent es van presentar davant els alcaldes i els representants de 40 ciutats europees i de 18 països. L'alcaldessa de Barcelona, Ada Colau, va subratllar l'eficàcia a llarg termini de la prevenció –orientada a l'educació, la capacitat de joves i l'accés a oportunitats professionals i socials– en comptes de la repressió: «Barcelona és una ciutat de pau. El terror no aconseguirà que deixem de ser qui som: una ciutat oberta al món, valenta i solidària».⁶ Tots els alcaldes van coincidir en el fet que les seves ciutats s'hauran d'adaptar al desafiament que planteja l'extremisme violent, fomentar i seguir compromesos amb la cultura de pau i el diàleg, el respecte dels drets humans i la cohesió social a través de la participació de les comunitats per tal de prevenir

---

3. Vegeu: <http://strongcitiesnetwork.org>.

4. Vegeu: <http://www.osce.org>.

5. Creada pel Congrés de Poders Locals i Regionals (CPLR) del Consell d'Europa, el Fòrum Europeu de Seguretat Urbana (FESU) i les ciutats de Rotterdam (Països Baixos) i Aarhus (Dinamarca) després de la conferència d'Aarhus, de novembre del 2015, per al desenvolupament d'activitats de capacitat i iniciatives d'intercanvi, experiències i recursos. Vegeu: <http://www.vvsg.be/nieuws/Paginas/The-Aarhus-Declaration.aspx>.

6. Vegeu: <http://catalannews.com/society-science/item/alliance-of-european-cities-against-violent-extremism-meets-in-barcelona>.

l'extremisme violent en totes les seves formes i manifestacions. Resulta més segur actuar preventivament contra el delictes, tot recorrent a instruments i estratègies de prevenció.

Detecció primerenca: el mètode danès de PEV/CEV

L'estratègia danesa per combatre l'extremisme violent prioritza la prevenció de la radicalització, i inclou el suport a les autoritats i els agents locals encarregats d'aquesta tasca. Aquest enfocament se centra bàsicament en la identificació primerenca de conductes de risc i de símptomes d'alarma entre professionals, i s'orienta cap a programes de prevenció social, més que a la seguretat. Aquesta estratègia està adreçada a tres nivells, denominats el *triangle de prevenció* (Fink, Romaniuk *et al.*, 2013). El *nivell general* consisteix a generar i reforçar la resiliència dels poders públics davant la propaganda extremistista mitjançant campanyes i educació general, posant l'accent en la inclusió, la democràcia i la ciutadania cívica. A continuació, el *nivell de grup* s'orienta a grups vulnerables específics, com ara joves en risc de radicalització, i intenta prevenir aquest procés a través de visites «model» i tallers de diàleg, entre d'altres. Per acabar, el *nivell individual* inclou ja la intervenció per revertir el procés de radicalització, comptant amb el suport de tutors professionals i pares *coaches*. Per exemple, els tallers de diàleg tindrien lloc amb l'objectiu de conscienciar els joves de zones vulnerables sobre els fenòmens de la radicalització i l'extremisme violent. Són formats en l'ús del pensament crític, per adaptar les seves conductes envers el respecte als altres, i a reconsiderar els seus prejudicis cap a les minories. Un cop conclusa la formació, s'enquesta els participants a fi d'obtenir les seves idees en relació amb el taller i, en definitiva, saber si han modificat les seves conductes o actituds de manera duradora.

Seguretat contra drets? Objectius i sinergies en conflicte al Regne Unit

Però si la prevenció ha comptat amb un ampli reconeixement com a component important de les estratègies antiterroristes, en alguns països europeus s'han suscitat motius justificats de preocupació, ja que la PEV podria esdevenir una excusa per posar restriccions a les llibertats civils i d'expressió i als drets humans. L'abast dels factors individualitzats de risc de radicalització, unit a les prioritats i els valors particulars de cada país, han donat lloc a una àmplia gamma d'estratègies i intervencions de prevenció de l'extremisme violent a tot Europa.

Els programes *Channel*, al Regne Unit, i *Hayat*, a Alemanya, són iniciatives PEV que plantegen ideologia i identitat com a qüestions d'ídèntica importància. El programa *Channel* segueix un model conjunt de derivació de persones en el qual participen diferents organismes: la policia col·labora amb les entitats públiques –incloent-hi els districtes municipals–, els treballadors socials, els

serveis sanitaris, els centres d'ensenyament primari i secundari i el sistema judicial, amb l'objectiu de detectar aquelles persones que estan en risc de ser captades per al terrorisme; s'avalua el risc potencial i, finalment, en aquest moment, es desenvolupa un suport personalitzat que s'ofereix a les persones que li són derivades. Així mateix, compta amb una infraestructura nacional adaptada i funciona en l'àmbit local,⁷ on disposa d'un grup d'experts de les comunitats locals –com ara treballadors socials o persones que coneixen l'individu que ha estat derivat– que coopera per abordar els riscos i les mesures adequades que caldrà seguir. Es tracta d'un procés d'intervenció voluntària, és a dir, es requereix el consentiment dels participants.

Channel és un component essencial de l'estratègia *Prevent* del Regne Unit, la qual es va crear ja el 2003, tot i que no es va anunciar públicament fins anys més tard com a part de l'estratègia antiterrorista més àmplia denominada *CONTEST* (Prevenir-Preparar-Protegir-Perseguir). Aquesta va ser revisada el 2011 per tal de distingir entre les activitats antiterroristes i la tasca d'integració amb les comunitats. El programa aborda totes les formes d'extremisme i el seu objectiu és impedir que hi hagi persones que es converteixin en radicals violents o donin suport al terrorisme. *Prevent* té tres objectius:

- Desmuntar la ideologia que dona suport al terrorisme i a aquells que el fomenten.
- Protegir les persones vulnerables.
- Donar suport a sectors i institucions en què hi hagi riscos de radicalització.

Hi ha diverses organitzacions de base sense ànim de lucre que participen en aquest programa a escala comunitària. El grup *London Tigers* (amb seu a Londres) ha estat utilitzant tàctiques de dissuasió durant anys per implicar membres de bandes –en actiu o rehabilitats– i impulsar un sentit de germanor a través de l'esport. Basant-se en aquesta tasca prèvia, el grup va ampliar l'aplicació d'estratègies PEV/CEV assumint derivacions procedents dels programes *Prevent* i *Channel*. El nou enfocament de l'organització consisteix a generar un sentit d'identitat que abasti tant la religió com una mena de pertinença nacional.⁸ D'aquesta manera, els *London Tigers* capten el gihadisme des de l'òptica de la cultura de bandes. Altres organitzacions britàniques, per tal d'aplicar el programa *Prevent*, han desenvolupat programes de «Young

7. Vegeu: <https://www.gov.uk/government/publications/prevent-duty-guidance>.

8. *Countering Violent Extremism Through Public Health Practice: Proceedings of a Workshop*. Washington, DC: The National Academies Press, 2017 (en línia) <https://www.nap.edu/read/24638/chapter/1>.

Leaders» (líders joves), amb l'objectiu de fomentar les aptituds de lideratge dels joves i conscienciar-los sobre l'extremisme violent, a més de potenciar debats entre companys sobre aquest problema.

Malgrat el seu èxit, *Prevent* no ha escapat de les crítiques, entre elles les que afirmen que aliena i estigmatitza les comunitats musulmanes, restringeix la llibertat de pensament i d'expressió, i afecta els drets humans.⁹ La norma *Prevent Duty* (en vigor des del 2015) exigeix que sectors com ara els serveis socials, els representants de les confessions religioses, els docents, els serveis sanitaris nacionals i els metges, entre d'altres, comuniquin tota situació sospitosa i derivin la persona en qüestió a l'organisme local de *Prevent* corresponent. Des que va entrar en vigor la norma, aquestes derivacions s'han multiplicat i han afectat les persones considerades en risc de radicalització, les quals han estat transferides a les juntes locals de *Channel*, formades per representants dels centres d'ensenyament, treballadors socials, presidents de les Juntes Locals de Protecció de la Infància, funcionaris del Departament d'Immigració d'Interior i de Fronteres. En formar part de *CONTEST*, les juntes procedeixen, en aquest moment, a avaluar la derivació en qüestió i, a continuació, a decidir si calen més actuacions. Una de les principals crítiques rebudes és el fet que els docents es veuen obligats a actuar com a policies dels seus propis alumnes en cas de percebre símptomes de radicalització potencial (els joves són considerats al mateix temps «en risc» i «un risc»), de manera que les opinions radicals ja no són contestades en els col·legis i els instituts, i els estudiants prefereixen no pronunciar-se. Aquesta situació deteriora la confiança entre docents i estudiants.

Sumar familiars i imams: els mètodes alemany i italià

El programa alemany *Hayat* –basat en un model en el qual participen els familiars– se centra en particular a contrarestar les narratives i les ideologies d'Al-Qaeda i ISIS. Compta amb consellers que serveixen de pont entre les institucions, les persones en risc i les seves famílies. Disposa de dues vies diferents per derivar aquestes persones: una línia telefònica gestionada per l'Estat, i una altra, per les comunitats, les quals ofereixen una avaluació de primer nivell. Tant el Regne Unit com Alemanya apliquen estratègies PEV que compten amb antics extremistes sotmesos a un control estricte, la qual cosa ha demostrat ser eficaç a l'hora de fer front al problema del gihadisme i l'extremisme violent, en particular, en el cas de joves amb els quals aquells comparteixen les seves experiències i els seus relats de rehabilitació.

---

9. Vegeu: <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/aug/09/prevent-referrals-double-since-2017-uk-terror-attacks>.

Pel que fa a Itàlia, el fet que no hagi patit atemptats terroristes en el seu propi territori no vol dir que s'hagi mantingut immune a la ideologia gihadista. S'han redactat mesures de prevenció de «la radicalització i l'extremisme gihadistes» (Solfrini, 2017) i estan assajant una estratègia socioeconòmica de prevenció d'aquest fenomen entre els joves –iniciada el setembre de 2016– a través de la qual més de 500.000 ciutadans de la UE de divuit anys d'edat que resideixen a Itàlia, independentment de la seva ètnia o religió, poden optar a vals per un import de 400€ cadascun que permeten que els seus receptors visitin museus de manera gratuïta o assisteixin a concerts i pel·lícules a preus rebaixats. L'accés a activitats de lleure ha estat una eina utilitzada per reforçar el sentit de pertinença a la societat. Així mateix, es va adoptar una estratègia de prevenció de la radicalització a les presons. Malgrat que la població musulmana a Itàlia suposa només el 2,5% del total, es calcula que el percentatge de musulmans que compleix condemna a les presons italianes es troba entre el 15% i el 20%. Un altre aspecte rellevant d'aquesta estratègia és l'augment del nombre d'imams que, sota supervisió, actuen a les presons i s'han compromès a promoure els principis d'igualtat, ciutadania i pluralisme islàmic (D'Emilio, 2017).

França: secularisme i PEV/CEV

D'ençà del gener de 2015, França ha patit en diverses ocasions el cop del terrorisme islamista, amb el tràgic balanç de més de 240 víctimes mortals. Enfront del terrorisme i l'extremisme, el país ha recorregut tradicionalment a un enfocament repressiu, comparable al mètode tradicional nord-americà (Hellmuth, 2015). Fins a l'abril del 2014 no es van introduir, juntament amb la nova estratègia de lluita antiterrorista, mesures CEV, de manera que el país portava retard en el desenvolupament d'aquest tipus de disposicions de prevenció de la radicalització i l'extremisme violent. No obstant això, la nova estratègia francesa va resultar ser d'ampli abast i es basa en el sagrat principi del secularisme. El nou model es compon de quatre pilars fonamentals:

- Una línia telefònica d'àmbit nacional d'avaluació a la qual es va donar el nom de «*le numéro vert*» (número verd). Es va introduir el 2014 i està a càrrec de la Unitat de Coordinació de la Lluita Antiterrorista (UCLAT).
- Una campanya en línia a escala nacional concebuda amb el propòsit d'augmentar la visibilitat de «*le numéro vert*»; va ser denominada *Stop Djihadisme* i va començar a funcionar el gener de 2015 (Gee, 2015).
- La creació, el gener de 2016, de pavellons especials de desradicalització en presons, amb personal format específicament i destinats en particular als reclusos condemnats per terrorisme.¹⁰ Es van tancar deu mesos més tard.

10. Vegeu: <http://www.gouvernement.fr/argumentaire/lutte-contre-la-radicalisation-en-prison>.

- L'obertura de centres especialitzats en desradicalització a tot França, amb la idea d'inculcar els valors cívics francesos a manera de contranarrativa de la ideologia extremista violenta.¹¹ Aquests centres havien de disposar de serveis d'orientació específics i individualitzats per als seus residents (amb caràcter voluntari). No obstant això, l'únic centre d'aquest tipus que en realitat es va inaugurar, el setembre de 2016, es va clausurar després de molta polèmica el juliol del 2017. Tan sols va arribar a rebre nou residents i va tenir un cost de 2,5 milions d'euros.¹²

Tot i que aquesta estratègia CEV va donar algun resultat positiu, una comissió parlamentària la va arribar a qualificar el 2017 de fracàs en la seva major part. L'informe de la comissió va condemnar el lucratiu «negoci de la desradicalització» que havien desenvolupat les organitzacions encarregades d'aplicar els projectes.¹³ Van arribar a sortir a la llum frau i, fins i tot, abusos a clients. En tres anys, el Govern francès havia gastat gairebé 100 milions d'euros sense haver fet ni les avaluacions ni la supervisió adequades a les organitzacions subvencionades a càrrec de l'aplicació dels projectes PEV i CEV. Per això, es va veure obligat a reaccionar davant els tràgics successos i a fer front a la principal amenaça de l'extremisme violent islàmic. S'havia après la lliçó.

L'última iniciativa francesa CEV és el programa RIVE (Recherche et Intervention sur les Violences Extrémistes), que suposa un projecte ambiciós, únic a Europa, ja en marxa de manera secreta a França des de finals del 2016. La versió pilot té al seu càrrec catorze adults –tant homes com dones– que hi assisteixen obligatòriament, i el seu objectiu és apartar-los de l'extremisme violent i reinserir-los en la societat. Aplica un mètode integral i adaptat particularment a les necessitats de cada individu.¹⁴ A més, en aquest cas, sembla que els valors francesos i la *laïcité* no són un dels principals elements del projecte i, fins i tot, es compta amb un clergue musulmà que ofereix orientació religiosa en cas que sigui necessari.

---

11. Vegeu: http://www.lemonde.fr/societe/article/2016/03/10/un-premier-centre-de-deradicalisation-ouvrira-avant-l-ete_4880551_3224.html.

12. Vegeu: http://www.lemonde.fr/police-justice/article/2017/07/28/fermeture-de-l-unique-centre-de-deradicalisation-de-france_5165938_1653578.html.

13. Vegeu: http://www.senat.fr/espace_presse/actualites/201707/rapport_final_de_la_mission_dinformation_sur_le_desendoctrinement_le_desembrigadement_et_la_reinsertion_des_djihadistes_en_france_et_en_europe.html

14. Vegeu: <http://www.france24.com/fr/20171110-france-deradicalisation-islamisme-rivecentre-experimental-nicole-belloubet-justice>

Conclusió

Per prevenir l'extremisme violent, en els últims anys hi ha hagut un canvi en l'enfocament del problema, és a dir, de l'establiment de mesures de seguretat tradicionals s'ha passat a plantejaments més holístics. Ara com ara, resulta fonamental generar resiliència enfront de les ideologies extremistes violentes, tant a escala individual com comunitària, i abordar les causes que originen aquesta radicalització violenta. Així mateix, s'ha posat en evidència la necessitat de combatre la radicalització i el reclutament de futurs gihadistes també a les presons.

Cada atemptat terrorista és un cru recordatori de com n'és, de necessari, aplicar estratègies eficaces per prevenir i combatre l'extremisme violent, sobretot si es té en compte que els gihadistes no provenen d'altres països, sinó que es «fabriquen» en les mateixes societats europees. No obstant això, a la pràctica, la PEV encara suposa un repte i, en el cas d'alguns països europeus, es troba en les seves fases inicials. No se n'ha avaluat encara l'eficàcia de manera consistent i és massa aviat per confirmar-ne plenament els resultats i mesurar en la seva plenitud l'abast dels èxits i els fracassos d'aquestes estratègies. No obstant això, cal subratllar que s'ha fet explícita la necessitat i la predisposició a comprendre, així com a compartir, la informació sobre el que funciona i/o falla en l'àmbit que ens ocupa. En aquest sentit, l'eficàcia dels mecanismes de cooperació a escala europea és una garantia de l'intercanvi de bones pràctiques. A més, segueix sent crucial aprendre de l'experiència. Ja han passat tres anys des que Estat islàmic sorprengués el món proclamant un califat, i, encara que ha perdut més territori del que va arribar a controlar, la seva ideologia no ha desaparegut. L'extremisme violent (en totes les seves formes) suposa encara un desafiament majúscul.

Referències bibliogràfiques

- D'Emilio, Frances. «Italy invites imams into prisons to deter extremism». *The Associated Press* (12 de juliol de 2017) (en línia) <https://www.thestar.com/news/world/2017/07/12/italy-invites-imams-into-prisons-to-deter-extremism.html>.
- Fink, Romaniuk *et al.* «Evaluating Countering Violent Extremism Programming: Practice and Progress». Center on Global Counterterrorism Cooperation (setembre del 2013) (en línia) <http://www.globalcenter.org/publications/evaluating-countering-violent-extremism-engagement-practices-and-progress/>.
- Gee, Oliver. «France launches shock video to 'stop jihadists'». *The Local* (28 de gener de 2015) (en línia) <https://www.thelocal.fr/20150128/france-releases-shock-anti-jihad-video>.

- Hellmuth, Dorle. «Countering jihadi radicals and foreign fighters in the United States and France: très similaire». *Journal for Deradicalisation*, núm. 4 (2015) (en línia) <http://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/24>.
- Mandaville, Peter i Nozell, Melissa. «Engaging Religion and Religious Actors in Countering Violent Extremism». *USIP Special Report*, núm. 413 (agost del 2017) (en línia) <https://www.usip.org/sites/default/files/SR413-Engaging-Religion-and-Religious-Actors-in-Countering-Violent-Extremism.pdf>.
- Ranstorp, Magnus. «The Root Causes of Violent Extremism». *RAN Issue paper* (4 de gener de 2016).
- Reinares, Fernando y García-Calvo, Carola. «Cataluña y la evolución del terrorismo yihadista en España». Real Instituto Elcano (13 d'abril de 2015) (en línia) http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/web/rielcano_es/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_es/zonas_es/terrorismo+internacional/comentario-reinares-garciacalvo-catalunya-y-la-evolucion-del-terrorismo-yihadista-en-espana.
- Romaniuk, Peter. «Does CVE Work? Lessons Learned From the Global Effort to Counter Violent Extremism». Global Center on Cooperative Security (setembre del 2015) (en línia) <http://www.globalcenter.org/publications/does-cve-work-lessons-learned-from-the-global-effort-to-counter-violent-extremism/>.
- Solfrini, Federico. «The Italian counter-terrorism formula: prevention and repression of radicalization». *Mediterranean Affairs* (23 de febrer de 2017) (en línia) <http://mediterraneanaffairs.com/italian-counter-terrorism/>.
- UNESCO. *Preventing violent extremism through education: a guide for policy makers*. UNESCO, 2017.